

Вера Пилић-Ракић*

САВРЕМЕНИ ПРОЦЕС СИМУЛТАНОГ СУЖАВАЊА И ШИРЕЊА ФУНКЦИЈА ДРЖАВЕ

Циљ рада јесте да осветли савремени процес симултаног сужавања и ширења функција државе у условима одређеног и потпуног опредељења за тржишну привреду, за ефикасност, за мотивацију у правцу изградње модерне привреде. Овај процес води наравно и логично ка конституисању и нових друштвено-економских и политичких односа.¹ Повратна спрега између ових последњих и процеса реализације налуштања ранијих економских функција државе и симултаног настанка нових у принципима које излажемо заузима видно место.²

На овој тачки посматрања истиче се однос државе према привреди и привреде према држави. Симултаност сужавања мешања државе у пословање предузећа, у непосредно њихово функционисање и ширења све израженијих нових функција државе показује колико активну улогу игра политика у привредном животу земље. Промене у политичком систему и промене у привредном систему нераскидиво су повезане. Сви покушаји да се било у теоријском вредновању или у пракси по-

* Проф. др Вера Пилић-Ракић
Економски факултет, Београд

¹ У Инаугуралној адреси садашњег нашег председника СИБ-а је напоменуто и истакнуто да је реч о путу који води у *Нови социјализам*. Већ је запажено да касније сам појам све до данас никада није ближе елабориран. Видети запажање проф. др-а З. Пјанића у Интервју-у. Саму категорију смо осветлили у вези са Гелбрајтовим схватањима. (Видети детаљније: Вера Пилић-Ракић, *Савремена економска теорија у Америци, институционализам и неоинституционализам*, 1990. — изд. Екопрес-а).

² Имамо у виду наравно наше услове и нашу Реформу као и укупну генезу теорије и праксе у нас, посебно од 1988, од Стабилизационог програма до данас.

куша подвајање показали су се као неодрживи.³ Штавише заустављали су кретање ка циљу или га бар значајно успоравали.

Тако искрсава пред нас једна крупна чак и философска тема о односу економије и политике. Она је у нас елаборирана, кроз хетерогену обраду и концепције вишеструко и позната је као поједностављени вапај да креатори наше стратегије и тактике развоја — политичари нису уважавали гледишта економиста, гледишта која им је нудила наша економска наука и сл.

Непосредни утицај и пресудна, и примарна улога политике на економију остварује се пре свега кроз економску политику, кроз привредни систем. Повратна спрега је сагледива непосредно кроз сигнале које привреда пружа када је економска политика, (наравно и привредни систем) неефикасна. Механизам повратне спреге функционише у начелу беспрекорно, али неразвијени, неприлагођени, неразвијени политички систем показује се као недовољно флексибилан и као такав успорава замену појединих чланова или читаве институције која је позвана да конституише онакву економску политику и поједине институте привредног система.⁴

У том случају говоримо о противречностима, о тешкоћама њиховог превазилажења итд. Све противречности су и објективне, и субјективне. Оне су резултат укупног досадашњег процеса развоја, изабраног модела који или није дао резултате или су они били привремени, односно тако су били сагледиви као успеси. Читава генеза у нас то потврђује.⁵ Не задржавајући се на томе иначе важном фундаменту утврђивања наших специфичности у процесу који тежи ка тражењу путева који воде ка ефикасности задржавамо се на функцијама државе које симултано бивају и сужене и проширене.

Но пре тога желимо указати кроз неколико сажетих квантификација на којој тачки деонице пута се налазимо.³

Генеза свих мера у нас, сагледивих у времену које је иза нас, па све до савремених напсра усмерених да се још је-

³ Видети материјале опатијских саветовања последњих година нарочито који садрже упадљиве акценте којима се ова гледишта, у разним варијантама истичу.

⁴ Реч је пре свега о нашем СИБ-б као креатору мера које садржи наша реформа, односно о појединим секретаријатима, агенцијама, комисијама и сл. које настају у циљу да помогну процесе (ипр. агенција за помоћ око оснивањ малих и средњих предузећа, комисија за утврђивање бонитета фирме када је у питању издавање акција, обвезница итд.), Реч је и о Скупштини (Савесној и републичким скупштинама, итд.).

⁵ Укоренење навике из пословања у условима претходног система, традиција, култура, пословни морал и морал друштва итд., се указују као значајни фактори у процесу и брзини прихватања или одбацавања новог. Пре свега ту играју улогу интереси датог региона, републике или покрајине стечени у претходном периоду.

дном сагледају могућности што безболнијег, што адекватнијег начина да се приближимо циљу — савременом функционисању привреде, показује и то да је наука покушавала (у различитим институционализованим облицима или напорима појединачних истраживача) перманентно да *указује којим путем остварити прокламоване циљеве.*⁶ Још 1988-е године су „Основе привредног система“ укључен у Уставне амандмане. Истицана је још тада потреба да се изврши радикална реформа својинских односа. Настојања и у теорији и у пракси трају све до данашњег дана и сваки пледоаје за убрзано реализовање циља претварају у заблуду која је последица недовољно заснованих аргумената који не воде рачуна о нашим *специфичним условима.* При томе се пренебрегава и то да су све мере економске политике доношене у више пакета који су садржавали инструменте привредног система имале једну карактеристику: доношене су претежно сукцесивно. Стога и нису имале у виду целину репродукционог процеса. Садржавале су у себи могућност да се међусобно потиру чак искључују. Реч је била о надоградњи мера, а не о изградњи привредног система. Тако није могло да дође до тако често помињаног јединственог тржишта на нашем простору, до јединственог пореског система који би био респектован и спровођен у оквирима читаве земље. Долазило је повремено до озбиљног прекида у започетом подстицању толико потребног предузетништва у циљу превазилажења све јаче испољене кризе која је незадрживо освајала сва подручја и привредног, и политичког, и друштвеног живота. Долазило је у континуираном виду до ерозије морала у друштву које тек треба да настане на темељима једне мешовите привреде. Кооперација, подела рада и унутар земље и на међународном плану у време када је интернационализација капитала основно обележје развоја светске привреде, у нас изостају и значајно заостају.

Изабрана тема води ка изналажењу могућности да у тржишној привреди у нашим условима дође до симултаног процеса препуштања предузећима, фирмама (независно од тога каква организациони и правни облик имају) свега онога што се тиче комплекса активности у вези са производњом и осталим фазама репродукционог процеса, укључујући ту и фазу производње у проширеном сразмеру и сл. Произвођачи роба и услуга постају самостални у доношењу одлука о целини свога пословања. Ишчезава економска улога државе која из центра преко својих институција, а кроз институте који чине језгро привредног система, кроз нормативна акта и наравно кроз „план — као закон“ регулише све односе у предузећу, односно фир-

⁶ Видети Експозе председника СИБ-а. А. Марковића у Скупштини 15-ог новембра 1990. и већ постојећу критичку анализу тих навода.

ми. Сужавају се такве економске функције државе, а у исти мах, симултано, не остављајући места за хаос и анархију, за могућност да овладају климом привредног живота, јачају или настају, шире се оне економске функције државе које сагласно одређењима једног друштва омогућују динамизирање привредног живота, прилазак на увек нове и нове инвестиционе циклусе (јер једино преко њих је могуће изаћи из кризе, разрешити противречности), изузимајући при томе разрешавање противречности кроз рат и сл., на повећање запослености итд.

Јачање и ширење тих нових функција државе потврђивале би се у стварању колико-толико могућих уједначених услова привређивања (и/или функционисања) за све оне привредне субјекте који обављају своју привредну делатност у свим републикама, покрајинама и регионима. То је једна, прва и основна, трајна и неизоставна економска функција државе. Њен значај расте и њен изостанак тешко уназађује привреду једне земље.

Пре него што пређемо на ширење осталих економских функција државе подсетили бисмо на један период у развоју економске науке, њеног теоријског дела, макро анализе када је у радовима прогресивних аутора у свету доминирала расправа и/или полемика о томе да ли крупни монополи, односно транснационалне корпорације остварују екстра-профит на рачун малих предузећа, аутсајдера. Графикони су приказивали тај процес као расподелу вишка вредности (преко профита), његове целине тако да т.зв. лавовски део одлази крупним монополским удружењима, а значајно мањи део иде, кроз расподелу, малим предузећима-аутсајдерима. Међутим, стварна анализа свих процеса је имала као резултат то да се економска функција државе испољила не у фази расподеле у корист крупних транснационалних корпорација, него већ у фази производње, чак у припремној фази: у стварању и изналагању бројних могућности за погодније, повољније услове набавке сировина, репроматеријала итд. (наравно овде нисмо у могућности да развијемо укупну комплементарну улогу малих и средњих фирми које комплементарно великима тако успешно и готово незамењиво разрешавају многа крупна питања у процесу развоја, односно одређеног стадија или фазе привреде у којој расте потреба нужног задовољења обима и квалитета потрошње итд.) Да и не говоримо о еластичности мале фирме да производи оно што велика без одређене преоријентације једног дела својих капацитета не би могла, а тако је и када је реч о увођењу, имплементацији нових открића и патената на тржишта и сл.

Та функција државе на економском плану која значи несумњиво њено ширење има позитиван предзнак. Ширење тог дела економске функције државе се изискује и постаје *conditio sine qua non* настанка модерне и ефикасне привреде.

У нашим условима када је неопходно излагање из тешке и специфичне кризе ово постаје посебно значајно. Створити услове за једнаке могућности развоја, за једнаке услове привређивања у свим регионима, у свим покрајинама и републикама. Показати то делом, а не декларацијама.

Но за ово савремена држава, за ове сложене економске функције државе она мора бити припремљена не само постојањем висококвалификованих кадрова које ће ангажовати, него њиховим ангажовањем које ће дати резултате једног адекватног истраживања преточеног у лешења која су таква да представљају операционализовани вид и облик; и примењив, и прихватљив.⁷ У предлозима решења која се нуде неизоставна је прогностичка компонента, а што значи да се изискује истраживање слично ономе познатом у разним институцијама у најразвијенијим земљама садашњег, зрелог капитализма.⁸

Досадашњи вредни пажње и уважавања покушаји и апели да се на том плану у чврстој повезаности са концепирањем економске политике и привредног система земље учини, остали су на појединачним акцијама истраживачких установа и реформираних појединачна-истраживача.

Кроз ширење ове функције државе, кроз њено обезбеђивање равномерног развоја које је предуслов стварања уједначених услова за тај развој код свих субјеката привредног живота, у свим крајевима земље, кроз тај процес наука би и у нас, као у свим развијеним земљама света постала главни фактор производње, односно укупног репродукционог процеса.

И та прва економска функција државе која следи после сужавања њених административних функција у односу на привредни живот била би унеколико и *предуслов* за јачање још једне веома значајне и у новом виду испољене функције. То је функција немешања у привредни живот у коме су привредни субјекти самостални у одлучивању и шта ће производити и којим средствима и с ким ће ступити у кооперативне везе итд. Управо та њихова слобода изискује један нови облик контроле државе кроз коју она такође на врло суптилан начин испољава своју економску функцију. Слобода привредних субјеката не може се изродити у криминогене поступке бремените акцијама и поступцима која улазе у криминологију и слично.

У те оквире, у те координате које смо поменули спада свакако и свако предупређење настанка и бујања економије у сенци, сиве економије. Први говори председника СИБ-а А. Мар-

⁷ Видети нпр. од наших последњих радова у вези са овим питањима: Вера Пилић-Ракић, *Дилеме о (не)ефикасности досадашњег социјализма и својина*, у часопису — „Пословна политика“, децембар 1990, стр. 11—14.

⁸ Академик др Милош Маџура недавно, говорећи о равноправности облика својине и предстојећем процесу приватизације и реприватизације замера теоретичарима категорије својине недовољну операционализацију трансформације нпр. друштвене својине у друге облике, итд.

ковића који су се односили на проблеме економије у сенци који су настајали и настају услед одсуства деловања тржишта, садржавали су одлучност у погледу ових процеса: већ настали облици предвиђени су да буду легализовани. Наравно они који значе корисну делатност, који се налазе у свим сферама, у свим облицима својине итд., а скривају се од пореза и од статистичког обухвата. Од те одлуке је прошло довољно времена. Учињено је нешто у сфери куповине и продаје девиза несумњиво и у могућности да мали и средњи погони или уопште делатност мањег обима може да буде легализована итд. Међутим, очекивана акција на ширем плану и посебно код облика трансформације једних облика својине у друге, дубљих захвата и посебне бриге није било. Спречаване су само ситне акције домаћих субјеката и ситни шверц грађана из земаља Источне Европе и сл. Били су то и остали само покушаји.

Штавише нека наша истраживања показују да се клима за настанак сиве економије управо врло повољно ствара. Узроци томе су бројни и нису само наше провенијенсе, јер и у неким деловима света се положај људи погоршава (стандард итд.) У земљи међутим стално настојање за сатурацијом личних доходака с једне стране и неизвесност услед недостатка планова и програма за нови инвестициони циклус нису споредни фактори који томе доприносе. Минимални лични доходак и онај који је можда виши, али тесно прати онај први, пораст инфлације и претња која није неоснована за њен даљи виши ниво у перспективи прете да угрозе и оне мере против сиве економије које су у почетку најављене реформе могле да делују. Економија у сенци стога у условима наше реформе с много разлога конвертира и постаје глобални проблем. Сем законских мера и шире акције које би СИБ предузимао у правцу конституисања и ширења једног новог морала примереног условима којима нови феномени потискују, али не отклањају старе дефиците и старе недостатке; прете да у целини угрозе судбину реформе. Делују у правцу демотивисаности за рад остајући ипак на граници која за учеснике у сивој економији (биле то групе или појединци) остају у дужем року на граници преживљавања.⁹

Положај привреде и друштва и апсолутно (кроз пулсирање праксе), и релативно (у односу на опредељења и прокламоване циљеве реформе) се погоршава. Економија у сенци, укупном својом структуром (сива економија, црно тржиште девиза, роба, радне снаге итд.), све мање може да испољи онај дојуче-

⁹ Бројне су институције у најразвијенијим земљама капитализма које се баве истраживањима у овом домену („Харвардски барометар“, „Петорица мудрих“ у Савету у СРН, као и бројни институти у Европи, Америци, Јапану итд. Видети такође детаљније: Вера Пилић-Ракић — *Савремена економска теорија у Америци*, „Експрес“, 1990, посебно део „Један Кејнсов мало познати рукопис у коме Кејнс такође пледира још 1930. за такву институцију. Видети и део о W. С. Michel-у.

рашњи минимум позитивних дејстава: смиривање социјалних тензија и спонтаност преквалификације и сл. Негативни ефекти: смањење акумулације, смањење притицања пореза и угроженост буџета државе показује негативне ефекте у препрејаној повратној спрези између привреде и државе, односно и оне који проистичу из свих осталих сфера друштвеног и политичког живота (из инфраструктуре нпр. итд.). Друштвено-политички односи у земљи најпре поступно, а затим нагло бивају преобраћени у такве у којима се јасно разазнаје да су субјекти који се баве економијом у сенци читаве републике, државе, а и земља у целини. Законе (савезне, н.пр., али ни остале) не поштују читаве републике и то је потврђено и званично. Како време одмиче феномен постаје све више изражен и не ишчезава ни са страница дневне штампе, ни из праксе, Досадашња сива економија престаје да буде у сенци, престаје да буде секундарни сектор и неофицијелна привреда. Стари односи животаре и даље и трајаће још неко време, а нови у свом стихијном дејству рађају неизвесност, демотивираност за сваки користан рад и прете да на преласку у 21. век оставе наше поднебље на периферији света у условима у којима је и само преживљавање угрожено.¹⁰

Не би се могла, чак ни у оквирима овог сажетог излагања, мимоићи целина посматрања свих ових појава које својим интензитетом испољавања тако логично воде императиву да држава испољи своје функције и обезбеди нормално функционисање репродукционог процеса. У овом случају да спречи све негативне манифестације економије у сенци. Напред је о томе било речи. Наравно да је то био почетак нашег указивања на опасност.

Легализација привредних токова, њихов правац и у њиховом језгру садржана сива економија у свим својим облицима није могућа. (Продаја оружја, шверц дроге, трговина децом људским органима итд.) Према томе ни познати (у науци и пракси) рецепти за превазилажење ових феномена нису довољни. Пракса, наша пракса јавља се као изванредна лабораторија са знања у овој области. У њој нам се указује да нису здраве функције државе и њена незаобилазна улога у привреди узрок племе негативних манифестација. Није држава срасла са сивом економијом, него су томе узрок бирократизоване институције, са свим пропратним манифестацијама свога бивствовања. Делују у испољавању нужних економских функција државе ка полуили потпуно парализоване. И то баш онда када се позитивни ефекти ревитализације привреде очекују. Случајеви дефицитности привреде, смањене понуде, опадање друштвеног про-

¹⁰ Видети детаљније: Вера Пилић-Ракић: *Економија у сенци*, изд. „Универзал“, 1990, Посебно Предговор и Поговор у књизи.

извода, опадање продуктивности рада итд., само су манифестације дубоких *противречности* које постоје унутар привредног, политичког и друштвеног бића ове земље.

Но све кризне појаве, а не само набројане, нису везане за случајеве постојања дефицита. Он је нужан и он је, када је то случај и вештачки изазван када омогућује паразитско богаћење група и појединаца на рачун свих осталих слојева друштва који покушавају и желе да живе од свога рада. Кризне ситуације, тешка испољавања кризе сведоче о поремећености функционисања репродукционог процеса чији су делови производња, расподела, размена и потрошња. (Изражавали то кроз агрегате или на овај начин — ништа не мења на закључку). Поремећај у једном делу угрожава читав процес. Досадашња економска наука па и данашња најтеже решиве комплексне проблеме сагледава у *расподели*. То је познато, али немогуће је негирати један методолошки принцип савремене анализе: одрживих закључака нема уколико се при разматрању расподеле нема у виду полазна основа: производња, а затим и размена и потрошња. Апстраховање једног од делова, фаза процеса проширене друштвене репродукције могуће је само привремено: у сврхе анализе. Оно што овде желимо нагласити јесте да су манифестације кризе могуће и онда када није у питању доминирање дефицита, као главне карактеристике у једном периоду у привреди или када је трајног карактера. При постојању *суфицита* криза може и да настане, и да њено разорно дејство јача одражавајући се на остале фазе репродукционог процеса. То је такође познато.¹¹ Оно што је овде потребно нагласити јесте да је феномен кризе могућ не само у облику цикличних криза и свега онога што их прати (а што је такође већ и у нас разматрано при уклапању теорије „дугих таласа“ у систем економске теорије и/или економске науке), него и као криза која обухвата бројне области привредног, политичког и друштвеног живота. У сваком крају, у сваком региону она има свој ход. Кадгод њено превазилажење није било могуће, у историји људског друштва, операционализацијом постојећих економских концепција, долазило је до смене једног теоријског правца другим или обновљеним. (Ово последње стога што ни једна нова теорија, као што је познато, не ниче на празном простору).

Уколико све то, а на што смо само подсетили у претходном излагању, имамо у виду, онда јудиста симултано ваља унапређивати и теорију, и праксу. Циљ остаје: мењање праксе.

Само за тренутак још остајући у оквирима објашњавања о повезаности фаза репродукционог процеса у његовом несме-

¹¹ Видети схематске приказе наше дуалне привреде у књизи: др Вера Пилић-Ракић, *Економија у сенци*, 1990, стр. 44 и 45 посебно. (Одељак 3. Измена привредне структуре као објективни процес и дуална привреда Југославије).

таном функционисању наводимо, као илустративни пример, поремећени репродукциони процес у фази размене у СССР-у. Криза се тако испољава у савременој фази и то како на унутрашњем, тако и на спољњем плану.¹² Размена, као што пракса показује, у свом поремећеном виду (било као нови облик трампе или као врло одложена потрошња) показује парализу читавог система итд.¹³

Познате методолошке дискусије у СССР-у 20-тих и 30-их година, а затим и њихова критичка оцена у радовима америчких институционалиста и касније неоинституционалиста обилују размишљањима, закључцима и прогностичким уопштавањем суштине и структуре криза. Аутори вредних пажње концепција о којима говоримо су у врло много случајева, управо у развијеним земљама Запада, постајали саветници влада који се препоручивали увек када је то било потребно антикризне мере. Реч је дефакто о регулативним мерама које нужно спроводи држава. Тако је успостављена веза између теорије и праксе на одлучној тачки неизбежне повратне спреге. Овај веома кратки историјски приступ нам олакшава анализу и својеврстан је доказ о неминовној регулативној улози државе у савремености. С тим у вези уочавамо још једну тенденцију која се још раније јавила, а сада је присутна у новом виду, као појава на вишем нивоу. Наиме, до појаве кризе 1929—1933, када је помињана регулативна улога државе и испољавање њених економских функција, увек је било и схватања која су била против тих мера. Познато је да је чак у развијеним земљама Запада с тим у вези било упозорења од т.зв. црвене опасности и сл.

Данас је ситуација другачија после познатог и грандиозног система Кејнсове теорије (и њених многоструких интерпретација)! То је већ не само јасно, него је већ као адекватно и прихваћено. Међутим и данас, посебно у вези са нашим тешкоћама и нашим тражењем пута, у нас постоје и наивне, и неодрживе концепције у бројним дискусијама које поједностављено схватају тржишну привреду. У њима провејава схватање, између осталог, које сваку меру и оправдано мешање државе зову догматским наслеђем које враћа историју уназад.

¹² Видети: Вера Пилић-Ракић, *Криза система и систем кризе* у Зборнику „Марксизам и криза у југословенском друштву“, Београд, 1988, стр. 241—250.

На овом месту смо детаљније објаснили збирни појам — криза, — посматрајући га и кроз досадашње теоријске концепције и кроз манифестације у нас, у пракси.

¹³ Њени узроци су несумњиво и дубљи, а резултат су низа комплексних фактора, таложених дуже времена. Савремене манифестације те кризе на плану међународне економске сарадње сагледиве су у овом прелазном периоду започете размене и других облика сарадње, на бази чврсте валуте, итд.

После појаве кризе, после популаризације идеја институционалиста ситуација се унеколико мења. Дијалози и договори, споразуми између радника и представника корпорација, односно предузетника уопште постају формула понашања. У пролеће далеке 1933. године, председник Рузвелт је говорио о тзв. New Deal-у о економској политици, о стварању организација у индустрији које би регулисале дужину радне недеље, настојале да се и ублажи, и смањи незапосленост и да се спречи убитачно дејство хиперпродукције, као и њене последице. О томе смо већ више пута писали, закључујући да свако враћање у истраживању у процесу тражења решења не може да мимоиђе карактеристике прошлих периода. Наравно уз узимање у обзир свих нових феномена у нас, и у свету. Тако искрсава веза са настајањем радничког законодавства и система социјалног осигурања. Субсидије пољопривредницима такође налазе места у пракси онога и каснијег времена. Све је то незаобилазно када се говори о економским функцијама државе.¹⁴

Привредна, политичка историја и историја радничког покрета нас подсећа на своје поучне странице: на време када се исправно настојало да економска и социјална политика буду комплементарне. Претече кејнсијанства у теорији (институционалисти) постигнуто у пракси на овом плану, омогућили су да у другој половини 30-их година у практичан друштвено-политички и привредни живот бивају укључене и концепције кејнсијанства, после изласка из штампе Кејнсове студије „Општа теорија запослености, камата и новца“ (1936. г.).

Осим тога данас већ имамо веома богато теоријско дело у економској науци и већ богато практично искуство напора у процесу превазилажења тешкоћа, изласка из кризе и покушаја да отпочне нормално функционисање друштвене репродукције у проширеном размеру. Определјивање економских функција државе и њихова реализација у пракси кроз мере економске политике и привредног система значајан је корак даље на путу ка определеним циљевима у нас.

Данас су приоритети задатака, кораци у остварењу нужних промена јасни. Свакако да у томе низу послова који је пред нама трансформација друштвене својине и с њом повезани и нераздвојни процес приватизације, сагласно већ постојећој законској регулативи, представља ургентни задатак.¹⁵

Сазнања о могућностима остварења предвиђене трансформације постоје такође импулси који процесе изискују, а и они који их успоравају. Реч је о противречностима које су увек присутне у сваком процесу развоја. Данас у нас оне садрже

¹⁴ Видети: др Вера Пилић-Ракић: *Савремена економска теорија у Америци*, 1990, посебно стр. 3—43, као и даље.

¹⁵ Исто.

и једну иманентну црту која може да угрози еволутивни пут будуће савремене организације привреде и друштва. Отуда се изискује још тешња заједничка акција науке, политике, привреде и целокупног друштва. То не може више остати само уопштена формулација која је довољна да замени консензус свих чланова друштва, свих делова ове земље. Отуда потреба да се изнова преиспита, на основи најсавременијих достигнућа свих друштвених наука, да ли је питање трансформације својине довољна гаранција за превазилажење тешкоћа н.пр. стагфлације и свих пратећих последица. Будућа организација друштва неизоставно мора водити у правцу *минимизирања отуђености* свих њених чланова. Само уколико до тога дође, чини нам се, зајемчена је довољна мотивација да се организује модерно друштво. Економске функције државе, у време када трансформација друштвене својине и приватизација кроз акционарска друштва може да понуди многа савремена решења за даљи развој ка бољем друштву, поновни нагласак на главне тачке нашег пледоајеа у овоме раду не сматрамо сувишним.

Vera Pilić-Rakić

THE CONTEMPORARY PROCESS OF SIMULTANEOUS NARROWING AND EXPANSION OF THE STATE

Summary

The objective of the paper is to throw light on the contemporary process of the simultaneous narrowing and expansion of the functions of the state under the conditions of complete orientation to market economy and efficiency, of motivation aimed at the development of a modern economy.

The paper identifies the feed-back: the attitude of the state towards the economy and the attitude of the economy towards the state.

The simultaneity of the narrowing of the interference of the state in the operations of enterprises and the expansion of the increasingly expressed new functions of the State is emphasized. The creation of models of development, the planning of present and future development at the basis of the newest breakthroughs in the field of subsystems of the planning science in toe world, the assurance of equal conditions for the developments of all parts of the country with the respect of the specific features and compara-

¹⁶ За овај комплекс проблема свакако су меродавни следећи радови академика проф. др-а Бранислава Шошкића 1) Реформа и трансформација друштвене у радно-деоничарску својину — услов за развојни циклус (Бриони маја 1990) и 2) Модели својинске реформе и приватизације (децембар 1990, СЕЈ).

tive advantages of every region and the strong need for control of the trends of all investments and the functioning of the process of reproduction on an expanded scale represent important parts of this paper.

The genesis of all processes in our country is the assumption of the attitude taking of the author the present and future trends of economic life. The changes in the political system and the changes in the economic system and in the general economic policy are considered as indivisible.

The integral part of the comprehensive analysis is the methodological principles used by the author; this principle assumes the connection between all present and future changes which are mentioned and the processes in other regions of the world especially during the constitution of the United Europe.

The identification of priority and futures steps in the constitution of contemporary and important functions of the State completes the author's study of the subject selected.